

BOXHOLMS KOMMUN

Suicidpreventionsplan

2022-2023

Socialförvaltningen

Inledning

Bakgrund

Varje år tar cirka 1500 personer i Sverige sitt liv. Cirka 50 av dessa från Östergötland. Boxholms kommun är liten, bara 5400 invånare, och det är svårt att prata om det faktiska antalet suicid på ett sätt som på ett rättvisande sätt beskriver hur stort eller litet problemet är.

Folkhälsomyndigheten och SCB använder sig av ett så kallat "suicidal" (antal självmord per 100 000 inv, oftast räknat över femårsperioder), där olika regioner och kommuner, samt förändringar över tid kan jämföras.^{1 2} Bakom dessa siffror finns många komplexa orsaker och framför allt mycket lidande.

Suicidal - statistik och jämförelser

Regionalt

Östergötlands suicidal (13,6 per 100 000 inv) är jämförbart med de omkringliggande länen, förutom Kalmars som är något högre (16,8). Östergötlands suicidal för män (17,4) är också jämförbart med de omkringliggande länen, förutom Kalmars (26,8). Östergötlands suicidal för kvinnor (9,7 per 100 000 inv) är något högre än de omkringliggande länen, och ett av de högre i Sverige.

¹ Både säkra och osäkra suicid är medräknade i denna statistik. De flesta osäkra fallen kan hänföras till olika typer av förgiftningar. Man får en underrapportering av självmord om man väljer att räkna bara säkra diagnoser. Så mycket som 70 till 75 procent av de osäkra självmorden har efter psykologiska undersökningar skattats som självmord. Det finns alltså skäl till att slå ihop säkra och osäkra för att få en mer rättvisande bild.

² Aktuell statistik för kommunen/staden kan tillhandahållas av folkhälsomyndigheten (folkalsomyndigheten.se).

Boxholm

Boxholm har ett förhållandevis högt suicidtal för perioden 2016-2020 (17,5 per 100000 inv), jämfört med några intilliggande kommuner, exempelvis Linköping (11,2) och Kinda (9,7). Däremot är det lågt jämfört med ett antal jämförbara mindre kommuner runt om i landet (inte bara i Norrland och inlandet) där vissa glesbygdskommuner kan ha suicidtal på upp mot 30 eller högre per 100 000 inv. Boxholm har liknande suicidtal som Ödeshög, Vadstena och Mjölby för perioden. Boxholm har under perioden en högre andel kvinnor (27,2 per 100 000 inv) än män (8,5) som begår suicid. Detta skiljer sig mot länet och Sverige som helhet. Samma skillnad syns för perioden 2014-2018 och 2015-2019, dock inte längre tillbaka än så. Längre tillbaka är männens suicidtal högre än eller jämförbara med omkringliggande kommuner och länet, samt högre än kvinnors. Boxholm är en liten kommun, och ett litet antal fall som skiljer sig mot medel påverkar mycket. Detta, tillsammans med hur det ser ut i Regionen i stort, kan dock tjäna som en riktning för att inte bara ta för givet att den nationella statistiken där män är en större riskgrupp stämmer överens med förhållandena i Boxholm, när Socialförvaltningen arbetar med kort- och långsiktiga aktiviteter i handlingsplanen.

Suicidhandlingar

Suicidhandlingar är den yttersta konsekvensen av ett stort lidande. Lidandet kan ha orsakats av att man drabbats av svår sjukdom (såväl psykisk som fysisk) eller av olika trauman och drabbande livshändelser. En betydande andel av dem som försökt ta sina liv har i olika studier konstaterats lida av depression, ångesttillstånd, schizofreni eller andra psykiska problem. Somatiska tillstånd som för med sig ett betydande lidande som kan resultera i suicidhandlingar är till exempel, maligna tumörsjukdomar och kronisk smärta. Konflikter i familjen, erfarenheter av mobbning, arbetslöshet och ekonomiska svårigheter, nedsatt beslutsfattande, liksom ett stort antal olika riskbeteenden eller stressande livshändelser är exempel på tillstånd som också kan leda till att man inte längre upplever att livet är värt att leva.

Utöver detta är alkoholmissbruk vanligt förekommande vid många självmord bland i synnerhet män, vilket kan bidra till en mer långvarig förhöjd risk för suicidhandlingar. Generellt sett ökar också impulsiviteten och aggressionen vid alkoholintag, vilket kan leda till förhastade beslut i en situation av upplevd kris och lidande. Suicidproblematik innebär inte enbart ett lidande för den suicidnära personen utan också för dennes familj, vänner och andra närstående. Att leva under hotet av suicid är extremt stressande och sorgen efter ett självmord är oftast mer traumatisk och annan karaktär än efter dödsfall på grund av sjukdom eller olyckor. Sorgen kompliceras av de närståendes känsla av skam och skuld och de tabun när det gäller suicid som finns i samhället.

Av ett suicidförsök följer det ofta negativa psykologiska (trauma), somatiska (fysiska skador) och i vissa fall neurologiska konsekvenser för individen som kan vara mer eller mindre bestående. Eftersom suicid inte är enbart en konsekvens av psykisk sjukdom, krävs det insatser som förebygger även andra orsaker till lidande eller som dämpar lidandets effekt på suicidalitet, till exempel genom att stärka individen innan lidandet inträffar eller medan det pågår. Det är också viktigt att fokusera på den existentiella aspekten och att förstärka samhällets resurser att fånga upp och stärka de drabbade.

Mer information om problemet självmord kan hämtas från www.respi.se. Där finns också referenser till de studier som den ovanstående informationen baserar sig på.

Regional strategi för suicidprevention i Östergötland 2021-2025

Region Östergötland har tillsammans med länets kommuner tagit fram en övergripande strategi, som utförligare beskriver ansvarsfördelning och samarbete när det gäller självmordsprevention. I arbetet har en lång rad samhällsaktörer ingått, såsom polisen, länsstyrelsen, räddningstjänsten, kyrkan med fler. Visionen för det suicidpreventiva arbetet är att ingen person ska behöva hamna i en sådan utsatt situation att suicid upplevs som den enda utvägen. Det innebär att det finns ett gemensamt samhällsansvar för att förebygga suicid och visar på vikten av att samordna insatserna och rikta kraften åt ett gemensamt håll.

Kännedom om den regionala strategin

Aktiviteterna i Socialförvaltningens handlingsplan förutsätter kännedom hos de ansvariga om den övergripande regionala strategin. Viktiga delmål och insatsområden i strategin inbegriper att lokala handlingsplaner och styrande dokument ska tas fram i länet. Strategin visar också att fokus ska vara på medvetenhet, utbildning och kompetenshöjande insatser, samt samverkan och samordning för att minimera risk för suicid och suicidförsök.

Beslut, struktur och ansvarsområden

Social- och myndighetsnämnden i Boxholms kommun har det övergripande ansvaret för att initiera och implementera det suicidpreventiva arbetet inom Socialförvaltningen. Social- och myndighetsnämnden fastslår handlingsplanen för Socialförvaltningen. Socialchef fördelar uppdrag inom de olika verksamheterna och ansvarar för att samverkansavtal och samarbete initieras och följs upp. Enhetschefer säkerställer att lokala aktiviteter på verksamhetsnivå genomförs, redovisas och följs upp.

Under 2022 har också en arbetsgrupp för lokal handlingsplan för suicidprevention etablerats. Arbetsgruppen leds av socialchefen och i gruppen ingår en enhetschef från Behandling och Omsorg (BEOM), en förste socialsekreterare från IFO, samt socialförvaltningens kvalitetsstrateg. Arbetsgruppen har haft uppdraget att ta fram handlingsplanen, men ska också erbjuda stöd för processer samt framtagande och samordning av insatser på olika nivåer.

Syfte och mål

Handlingsplanen grundar sig i den regionövergripande strategin för suicidprevention i Östergötland. Socialförvaltningens handlingsplan ska tydliggöra Social- och myndighetsnämndens ansvar för det suicidpreventiva arbetet i Boxholms kommun, samt skapa förutsättningar för ett strukturerat och kontinuerligt självmordsförebyggande arbete. Syftet är också att öka medvetenheten om riskgrupper och bakgrundsfaktorer till suicid, för att Socialförvaltningen bättre ska kunna uppmärksamma personer som kan befinna sig i riskgruppen.

Avgränsningar

Handlingsplanen avser suicidprevention och omfattar inte specifika behandlingsinsatser för förebyggande av och behandling av psykisk ohälsa. Det rör sig om ett allmänt förebyggande arbete, och de aktiviteter som tas upp i handlingsplanen avser att komplettera och förstärka lagstadgade och andra insatser som redan finns i verksamheten, inte på något sätt ersätta dem.

Terminologi

I facklitteratur har ordet självmord alltmer kommit att ersättas av termen suicid. Orden används synonymt, ofta används båda termerna omväxlande i en och samma text. Vissa föredrar ordet suicid eftersom självmord kan leda tankarna till mord och kriminella handlingar, medan andra anser suicid vara ett alltför kliniskt och avståndstagande begrepp. I handlingsplanen används båda begreppen synonymt. För mer ordförklaringar hänvisas till den övergripande regionala planen.

Suicid: en medveten, uppsåtlig, självförvållad, livshotande handling som leder till döden.

Suicidförsök: livshotande eller skenbart livshotande beteende i avsikt att sätta sitt liv på spel eller göra intryck av en sådan avsikt som inte leder till döden.

Suicidprevention: kan till exempel vara utbildning, informationsinsatser, metodutveckling, begränsning av medel och metoder, efterlevandestöd för att förhindra och minska antalet suicidförsök och suicid.

Genomförande

Handlingsplanen pekar ut vilka områden som är prioriterade för det suicidpreventiva arbetet inom Social- och myndighetsnämndens ansvarsområde i Boxholms kommun. Enskilda verksamheter/enheter ansvarar dock för att prioritera och implementera angivna åtgärdsförslag, med utgångspunkt i invånarnas behov och verksamhetens förutsättningar. En lokal åtgärdsplan bör tas fram och planerade aktiviteter bör föras in i varje enhets verksamhetsplan och följas upp i verksamhetsberättelsen.

Civilsamhället

I dagsläget finns samverkan med Svenska Kyrkan och organisationer som Suicide Zero när det gäller det suicidförebyggande arbetet i Boxholm. I övrigt finns viktiga samverkanspartners i form av Vänner Emellan (en politiskt och religiöst obunden second hand-verksamhet som bland annat arbetar med bistånd), samt idrottsföreningar som Östergötlands Idrottsförbund som har många kontakter med kommunens medborgare. För dessa går det att utveckla det suicidförebyggande arbetet mer. Framöver finns även studieförbunden, frivilligorganisationer såsom HBTQI-rörelsen i Östergötland, nykterhetsorganisationer samt pensionärsorganisationerna och olika lokala företag som möjliga samarbetspartners.

Handlingsplanen

Suicidprevention i Boxholms Kommun

Inom Socialförvaltningen finns *Helhetsteamet*, som är den kommunala öppenvården riktad till barn, familjer och missbruk. I övrigt samverkar myndighetskontoret med mobila teamet på vuxenpsykiatri i Mjölby som kan göra hembesök för akuta bedömningar. När det gäller barn som är i riskgrupp samverkar myndighetskontoret i första hand med skolan och vårdcentralen samt med Psykiatrisk Mottagning Capio Mjölby/Motala för bedömning och rådgivning. I övrigt arbetar omvårdnadspersonal inom socialförvaltningen i samverkan med den kommunala hälso- och sjukvårdens sjuksköterskor för att fånga upp frågor som rör suicid.

Styrdokument i Socialförvaltningen

I dagsläget håller styrdokument på att uppdateras, utifrån att Boxholms kvalitetsledningssystem enligt SOSFS 2011:9 uppdateras och implementeras. I första hand används *Suicidstegen* samt *Mall för psykisk status* av legitimerad personal i arbetet.

Suicidpreventiva insatser

Bakom suicidhandlingar finns en komplex problematik och ett brett spektrum av riskfaktorer. Självordspreventiva insatser som består av flera olika delar i en så kallad multikomponentstrategi, har större chans att nå resultat, under förutsättning att åtminstone en av komponenterna är effektiv. Exempelvis kan en kunskapshöjande insats göras i kombination med en striktare alkoholtillsyn. Synergieffekter kan då uppnås och ge ett bättre utfall än varje enskild insats för sig.

Universell prevention

Samverkansarbete

Socialförvaltningens och framför allt IFO:s samverkan med skola, vårdcentral, räddningstjänst, polis samt kommunens öppenvård helhetsteamet, ska intensifieras och fortlöpande kopplas även till suicidpreventivt arbete under 2022 och 2023. Kontaktvägar och mötesforum ska definieras tydligare i styrdokument och utifrån ansvarsfördelning, med avseende på suicidprevention och ANDTS (som i sin tur har en suicidpreventiv effekt). Socialförvaltningens personal och/eller instruktörer kan även erbjuda utbildningar till andra förvaltningar, till exempel inom skolan eller för samtliga chefer inom kommunen som har arbetsgivaransvar.

Mål på kort sikt: Samverkansformer och kommunikationsplan kring suicidpreventivt arbete för att öka medvetenheten kring suicid.

Mål på medellång sikt: Närmare samarbete och möjlighet till snabbare insatser med större bredd. På sikt kan detta även leda till en ännu bättre personalpolitik i kommunen, där chefer även har stöd i det suicidpreventiva arbetet utifrån sina roller med arbetsgivaransvar.

Kontaktkort

Socialförvaltningen tar fram ett tryckt kort med kontaktuppgifter, som personal i verksamheterna uppmanas ha lätt till hands i arbetet. På kortet finns telefonnummer till ett antal telefonnummer och tips om olika myndigheter, frivilligorganisationer eller andra kontaktvägar som man själv, eller de som man möter i verksamheten, kan kontakta. Exempel på kontaktuppgifter är jourhavande medmänniska och präst, föräldra- och äldre linjen, självmordslinjen samt vårdguiden och en uppmaning att omedelbart kontakta 112 vid akuta ärenden.

Mål på kort sikt: En trygghet hos personal inom Socialförvaltningen. Även om man själv inte upplever sig vara förberedd för att hantera personer med risk för suicid, så finns det alltid möjligheter att sätta dessa i kontakt med någon form av vårdkedja, eller själv kunna komma i kontakt med stödfunktioner. Tydliggöra att man inte själv har huvudansvaret utan att det finns kontaktvägar som snabbt kan träda in.

Mål på medellång sikt: Ökade erfarenheter kring samarbete och samverkan, etablerande av en tydlig vårdkedja.

Selektiv prevention

Grundutbildning via SPISS (Suicidprevention i svensk sjukvård)

All personal och chefer inom Socialförvaltningen, samt även social- och myndighetsnämnden, ska göra webbutbildningen SPISS som finns att tillgå på [SPISS - Suicidprevention i Svensk sjukvård - Vårdgivare Skåne \(skane.se\)](https://www.skane.se/om-skane/om-och-foretag/utbildning-och-utveckling/utbildning-och-utveckling-2022-10-15)

Utbildningen är i tre delar om 20 minuter. 2022-10-15 förväntas all personal ha genomgått utbildningen, samt ha bekräftat detta för ansvarig chef. Enhetschefer tar upp utbildningen på APT och samlar in erfarenheter och vidare behov av kompetensutveckling inom området.

Mål på kort sikt: En ökad grundkompetens kring suicid och suicidprevention, brett inom socialförvaltningen, och en medvetenhet kring att suicidprevention är ett prioriterat område.

Mål på medellång sikt: Utbilda och stödja relevant personal kring stöd och hjälp till anhöriga vid suicid.

Instruktörsutbildning i MHFA (Första hjälpen till Psykisk hälsa)

Medel från Uppdrag psykisk hälsa avsätts för att skicka en eller två lämpliga personer från socialförvaltningen för att gå en instruktörsutbildning i MHFA. Socialchef i samverkan med ledningsgrupp ansvarar för att utse personerna. Utbildningen ger behörighet till att organisera och ge egna Första hjälpen till psykisk hälsa-kurser. Första hjälpen-instruktörer lär ut hur man känner igen och ingriper vid kriser, tar emot information och hur man bekräftar och uppmuntrar till att söka lämplig psykiatrisk hjälp. Efter utförd utbildning görs en planering där dessa personer i sin tur vidareutbildar övrig personal inom förvaltningen. Efter genomförd utbildning ska instruktörerna ingå i arbetsgruppen för suicidprevention.

Mål på kort sikt: Spetskompetens kring suicid och suicidprevention inom socialförvaltningen. Instruktörerna används direkt efter genomförd utbildning, för att ge råd och handledning till personal i situationer kopplade till suicidprevention.

Mål på medellång sikt: Kompetensen inom MHFA upprätthålls genom att instruktörerna ansvarar för att kontinuerligt ge internutbildningar till samtliga enheter inom förvaltningen. Efter genomförda internutbildningar förväntas förvaltningens personal kunna bemöta personer i riskgrupper med högre kompetens så att risk för suicidhandlingar minskar.

Indikativ suicidprevention

Vidare kartläggning av vårdkedja för specifika riskgrupper

Handlingsplanen sträcker sig fram till 2023. Under denna tid ska förvaltningen kartlägga vårdkedjan ytterligare, och utvärdera aktiviteterna i handlingsplanen. Utifrån detta ska förvaltningen ta fram specifika åtgärder för indikativ suicidprevention. Dessa åtgärder ska rikta sig till tydliga riskgrupper, som personer med missbruksproblematik eller äldre.

Implementering, uppföljning och utvärdering

Aktiviteter 2022

- Arbetsgruppen sammanställer kontaktkort i samarbete med kommunens kommunikatör och säkerställer att de finns tryckta under första halvåret 2022. Användning av korten följs upp i ledningsgruppen för Socialförvaltningen samt i årsbokslut.
- Samverkan med skola och vårdcentral och helhetsteamet utifrån ett suicidpreventivt perspektiv ses över.
- MHFA-instruktörsutbildning genomförs. Planering för vidareutbildningar internt startar under hösten 2022.
- Enhetschefer ansvarar för planering och att sammanställa erfarenheter från genomgången SPISS-utbildning på sina enheter i månadsrapporter oktober och november. Socialförvaltningens ledningsgrupp utvärderar detta gemensamt i december 2022, samt i årsbokslut för social- och myndighetsnämnden.

Aktiviteter 2023

- Utifrån erfarenheter och utvärderingar från 2022 tas åtgärder för indikativ suicidprevention fram.
- Fortsatta interna utbildningar av all personal som genomförs av MHFA-instruktörerna. Utbildningar kommer även erbjudas till övriga förvaltningar.
- Upprättande av samverkansforum där såväl civilsamhället och alla förvaltningar deltar för att arbeta gemensamt med olika strategier med det förebyggande suicidpreventiva arbetet.

